Osmanlı TÜRKÇESİ

1

ORTAÖĞRETİM
OSMANLI TÜRKÇESİ DERS KİTABI
1

YAZARLAR

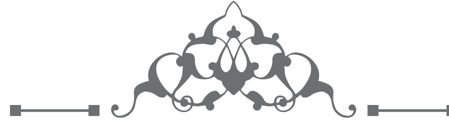
Caner AKYURT
Erkan TAŞDELEN
Fuat TURPCU
Murat DARICIK
Mustafa ÇALIŞKAN
Yunus COŞAR

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Kitabın Basıldığı Matbaa Adı, 2025

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ....: 10136
DERS KİTAPLARI DİZİSİ ....: 2169

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

EDİTÖR
Yusuf IRMAK

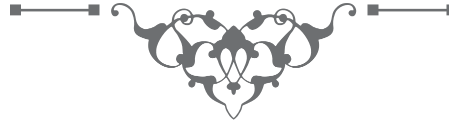
DİL UZMANI
Ahmet GEPREM
Nevzat SAĞCAN

GÖRSEL TASARIMCI
Dr. Erdem KÖYMEN

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI
Doç. Dr. Kasım KARATAŞ

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI
İrfan ERGİN

REHBERLİK UZMANI
Ömer Coşkun Sevim

Baskı
Matbaa Adı ve Ticari Ünvanı
Tel: (000) 000 00 00
ISBN 978-975-11-8962-2

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 04.07.2025 tarih ve 136091315 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

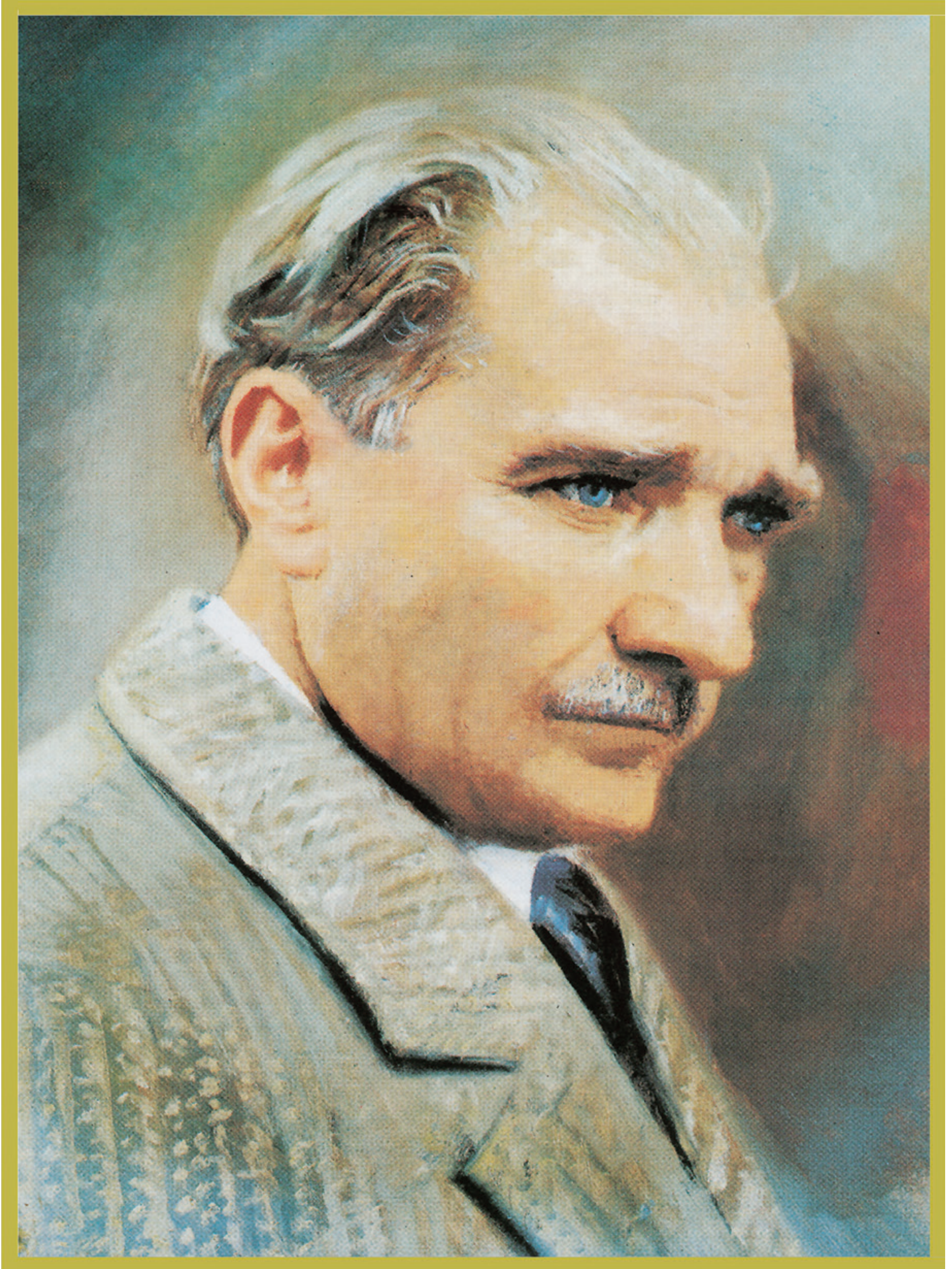
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTABIN TANITIMI 9

1. ÜNİTE: OSMANLI TÜRKÇESİNİ TANIYALIM 13
1.1. OSMANLI TÜRKÇESİ VE TÜRKÇE 14
1.2. NİÇİN OSMANLI TÜRKÇESİ ÖĞRENİYORUZ? 18
1.3. OSMANLI TÜRKÇESİNİN GÜNÜMÜZDEKİ YERİ 21
1.4. OSMANLI TÜRKÇESİNİN TARİHÎ SEYRİ 26
1. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 29

2. ÜNİTE: OSMANLI TÜRKÇESİ ALFABESİ (MATBU) 31
2.1. OSMANLI TÜRKÇESİ ALFABESİ 32
2.2. HARFLERİN BİRLEŞME DURUMLARI 36
2.3. RAKAMLAR VE NOKTALAMA İŞARETLERİ 40
2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 43

3. ÜNİTE: TÜRKÇE KELİMELERİN OKUNUŞU 45
3.1. OSMANLI TÜRKÇESİNDE OKUTUCU HARFLER 46
3.2. "ELİF OKUTUCUSU" VE "A" SESİ 47
3.3. "HE OKUTUCUSU" VE "E, A" SESLERİ 50
3.4. "VAV OKUTUCUSU" VE "O, Ö, U, Ü" SESLERİ 53
3.5. "YE OKUTUCUSU" VE "I, İ" SESLERİ 56
3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 59

4. ÜNİTE: OKUMAYA YARDIMCI ESASLAR 61
4.1. OSMANLI TÜRKÇESİNDE KEF HARFİNİN OKUNUŞU 62
4.2. ÜNSÜZLERİN OKUNUŞUNDA KALINLIK VE İNCELİK 65
4.3. EKLERİN OKUNUŞU 67
4.4. ARAPÇA VE FARSÇA ASILLI TÜRKÇELEŞMİŞ KELİMELERİN OKUNUŞU 73
4. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 80

5. ÜNİTE: OSMANLI TÜRKÇESİYLE YAZILMIŞ KOLAY METİNLER 83
5.1. SEÇME OKUMA METİNLERİ 84
قومشومڭ نينيسى [Komşumun Ninnisi] 84
چيوى [Çivi] 85
ضربِ مثللريمز [Darbımesellerimiz] 87
ضروبِ امثال [Durub-ı Emsal] 88
كيجه [Gece] 90
آنا بابا نصيحتلرى [Ana Baba Nasihatleri] 91
وطن [Vatan] 94
عثمانلى بايراغى [Osmanlı Bayrağı] 95

سچمه حدیثلر [Seçme Hadisler] 96
صابان و ماكينه [Saban ve Makine] 98
سلاملاشمق [Selamlaşmak] 100
بر مكتوب [Bir Mektup] 103
علاء الدّين پاشا-شهزاده سليمان پاشا [Alâattin Paşa-Şehzade Süleyman Paşa] 105
الٰهى [İlahi] 107
صاغلغك تملى [Sağlığın Temeli] 108
آغاچ ديكه‌لم [Ağaç Dikelim] 110
اسلام عسكرينه [İslam Askerine] 114
ارضرومه دائر بر ايكى سطر [Erzurum'a Dair Bir İki Satır] 117
چوبان چشمه سى [Çoban Çeşmesi] 120
بدر محاربه سى [Bedir Muharebesi] 121
فاتح سلطان محمده نصيحتلر [Fatih Sultan Mehmet'e Nasihatler] 125
تفويض نامه [Tefvizname] 127
بز نه‌يز، نه‌يڭ نه‌سى‌يز؟ [Biz Neyiz, Neyin Nesiyiz?] 129
قرآندن آيتلر [Kur'an'dan Ayetler] 131
كوچوك تاريخِ اسلام آدلى اثردن [Küçük Tarih-i İslam Adlı Eserden] 135
ربّم، نهايت سڭا [Rabbim, Nihayet Sana] 138
ظلمى آلقيشلايامام [Zulmü Alkışlayamam] 139
آقينجى توركيلرى [Akıncı Türküleri] 140
اوق [Ok] 142
آننه‌لر و قدسلر [Anneler ve Kudüsler] 143
5. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 144

6. ÜNİTE: HARF, KELİME VE CÜMLE YAZMA (MATBU) 149
6.1. OSMANLI TÜRKÇESİ ALFABESİNDEKİ MATBU HARFLERİ YAZMA 150
6.2. MATBU HARFLERLE KELİME VE CÜMLE YAZMA 156
6. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 167

SÖZLÜK 169
KAYNAKÇA 171

Cevap Anahtarı Karekodu 172
Görsel ve Genel Ağ Kaynakçaları Karekodu 172
Türkiye'nin Mülki İdare Bölümleri ile Kara ve Deniz Komşuları Haritası 173
Türk Dünyası Haritası 174

KİTABIN TANITIMI

SUNU KAREKODU

1. ÜNİTE

ÜNİTE KAREKODU

OSMANLI TÜRKÇESİNİ TANIYALIM

Ünite Konuları
1.1. OSMANLI TÜRKÇESİ VE TÜRKÇE
1.2. NİÇİN OSMANLI TÜRKÇESİ ÖĞRENİYORUZ?
1.3. OSMANLI TÜRKÇESİNİN GÜNÜMÜZDEKİ YERİ
1.4. OSMANLI TÜRKÇESİNİN TARİHÎ SEYRİ

Bu ünitede
- Türkçe-Osmanlı Türkçesi ilişkisini,
- Osmanlı Türkçesi öğrenmenin gerekliliğini,
- Osmanlı Türkçesiyle ortaya konulmuş kültürel varlıkların neler olduğunu,
- Osmanlı Türkçesinin günümüzdeki kullanım alanlarını,
- Osmanlı Türkçesinin tarihî gelişimini

öğreneceksiniz.

Anahtar Kavramlar: Osmanlı Türkçesi, Osmanlıca, Kur'an alfabesi, hat sanatı.

13

- Ünite numarasını gösterir.
- Ünite kapağının görseli burada yer alır.
- Ünite ismini belirtir.
- Ünitede yer alan konu başlıklarıdır.
- Ünite kazanımlarını özetler.
- Ünite içeriğinde geçen öğrenilecek temel kavramlar yer alır.
- Elektronik içeriklere yönlendiren karekodlardır.

BİRİNCİ ÜNİTE

1.4. OSMANLI TÜRKÇESİNİN TARİHÎ SEYRİ

KONUYA HAZIRLIK

1. Doç. Dr. Mehmet Gürlek'in **"Dilin sürekliliğini ve sınırsızlığını sağlayan özelliği canlı oluşudur. Toplumun yaşamındaki değişmeler, farklı kültürlerden ve bununla birlikte o kültürlerin dillerinden etkilenmeler ile dil, tıpkı yaşayan bir varlık gibi, zaman içinde değişir, gelişir. Her dilin tarihi içinde dönem dönem farklılıklar ve bazı bölümlere ayrılmalar görülür. Bu dönemleri birbirinden ayıran unsurlar dilde meydana gelen değişme ve gelişmedir."** sözlerinden hareketle dilin gelişimi konusunda neler söyleyebilirsiniz?
2. Dillerin tarihî seyri içinde farklı dönemlerde farklı özellikler göstermesinin nedenleri neler olabilir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

Türk dilinin Beylikler Dönemi'nden başlayarak günümüze kadar varlığını devam ettiren tarihî sürecine Batı Türkçesi adı verilir. Batı Türkçesinin 13. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar devam eden dönemine ise Osmanlı Türkçesi denir.

11. yüzyıl ve sonrası, Oğuz Türkleri için Orta Asya'dan İran'a ve Anadolu'ya doğru yaklaşık iki yüzyıl sürecek bir fetih ve göç dönemidir. Bu dönemde yeni coğrafya, dil ve kültürlerle karşılaşmanın tabii sonucu olarak Türk dilinde çeşitli değişimler meydana gelmiş ve Oğuz lehçesine dayanan yeni bir dil biçimi ortaya çıkmıştır.

Anadolu Selçukluları zamanında Arapça ve Farsçanın ilmî ve edebî sahalardaki ağırlığı nedeniyle eğitimde ve resmî işlerde daha çok Arapça ve Farsça kullanılmış; Anadolu Beylikleri Dönemi'nde ise Türkçe resmî dil kabul edilmiştir. Türk beylikleri içinde millî birliği sağlayarak Anadolu ve Rumeli başta olmak üzere geniş bir coğrafyada hâkimiyet kuran Osmanlılar da Türkçeyi resmî dil kabul etmiş ve yüzyıllar boyunca onu işleyerek bilim ve sanat dili hâline getirmişlerdir.

Batı Türkçesinin bugün Türkiye topraklarında kullanılan biçimi Türkiye Türkçesi adıyla anılmaktadır.

Osmanlı Türkçesi geçirdiği değişimlere göre üç dönem olarak ele alınır:

- Ünite rengi ve ismini belirtir.
- Ünitede yer alan konu başlıklarını gösterir.
- Öğrencilerin derse motive olmalarını, işlenecek konuyu sezmelerini ve hazır bulunuşluklarını değerlendirmeyi sağlayacak soru ve çalışmalar yer alır.
- Konuyla ilgili bilgilendirmelerin, okuma ve incelemenin yapılacağı metinler bulunur.

SIRA SİZDE

1. Aşağıdaki kutucuklarda bazı hayvan, sebze ve meyve adlarının Osmanlı Türkçesi alfabesiyle yazılışları verilmiştir. Bu adların okunuşlarını boş bırakılan uygun alanlara yazınız.

سرچه　نار　تره　نانه　كرتكه له　كستانه　ينكچ　أشك

فسله گن　دوه　كنه　باقله　باميه　آلما　آيوه　بزليه　آناناس　بادم

ميوه	سبزه	حيوان
....	....	....
....	....	....

- Konunun ve metnin anlaşılmasına, kazanımların edinilmesine yönelik sözlü veya yazılı olarak yapılması gereken çalışmalar yer alır.

BİRİNCİ ÜNİTE

SORU-YORUM

Verilen 1 ve 2. metinleri okuyunuz ve metinlerin içeriklerine ilişkin soruyu sözlü olarak cevaplayınız.

1. Metin

(...)

İbn Haldun, yazıyı insanın zihnindeki anlamlara işaret eden sözlü kelimelerin harf şeklindeki resim ve şekilleri olarak tanımlar ve aynı zamanda insan zihninde olanları anlamanın bir yolu olarak kabul eder. Ayrıca bir şehirde yazı sanatının gelişmesini, o şehrin sakinlerinin müreffeh, varlıklı ve kültürlü olmasını ile doğru orantılı olduğunu ifade ederek yazının, insanın sosyalleşmesi ve toplumun kültürel zenginliğe ulaşmasındaki önemini vurgular.

(...)

Osman MUTLUEL,
(Genel ağdan alınmıştır.)

***

2. Metin

(...) Vahyin ilk ayetinin oku olması, bir diğer ayette ise kaleme yeminle başlaması Kur'an'ın yazıya ve okumaya verdiği önemi ortaya koymaktadır. Böylece Müslümanlar Kur'an'ın bu ilkelerini benimseyerek okumayı, ilmi ve ilmin kaynağı olan yazıyı Kur'an anlayışıyla hayatlarının her safhasına tatbik etmişlerdir.

Kur'ani bakış açısıyla değer kazanan yazı günümüze kadar sanat olarak gelmiştir. Kur'an merkezli bir hat sanatının oluşması büyük bir ayrıcalığa sahiptir. Zira Arap coğrafyası yazı bakımından sınırlı seviyede iken İslam ve Kur'an ile yazı medeniyetine dönüşmüştür. (...)

Nurullah YILMAZ
(Genel ağdan alınmıştır.)

Okuduğunuz metinlere göre Osmanlı Türkçesi ve hüsnühat sanatıyla meydana getirilen kültürel varlıklara ilişkin ne gibi çıkarımlar yapılabilir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

- Konunun pekiştirilmesine, kazanımların edinilmesine yönelik, verilen metinler üzerinden cevaplanması istenilen soruları içerir.

İNCELEME

Aşağıda Yusuf Has Hacib'in bir özdeyişi, Türklerin tarih boyunca yaygın kullandığı alfabelerle yazılarak verilmiştir. Özdeyişin farklı alfabelerle yazılışlarını inceleyiniz.

Aklın süsü dildir, dilin süsü söz.	→ Latin alfabesiyle
عقلك سوسى ديلدر، ديلك سوسى سوز	→ Kur'an alfabesiyle
Аклын сусу дилдир, дилин сусу сөз	→ Kiril alfabesiyle
[illegible]	→ Uygur alfabesiyle
[illegible]	→ Göktürk Alfabesiyle

BİLGİ KUTUSU

(...) Dil canlı bir varlıktır. Zaman zaman birtakım değişiklikler, kendi bünyesinden doğan çeşitli sebeplerle bazı gelişmeler gösterir. Bu değişiklikler ve gelişmeler ona, uzun tarihi boyunca daima serpilen ve zaman içinde akıp gelen bir manzara verirler. Bu yüzden dilin tarihinde birtakım merhaleler, birtakım gelişme safhaları göze çarpar. (...)

Muharrem ERGİN, *Türk Dil Bilgisi*

NOT DEFTERİ

Osmanlı Türkçesi, günümüzde üniversitelerin Türk dili ve edebiyatı, Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği, tarih, tarih öğretmenliği, sanat tarihi, bilgi ve belge yönetimi, kütüphanecilik bölümleri, ilahiyat ve İslami ilimler fakülteleri vb. eğitim birimlerinde zorunlu veya seçmeli ders olarak okutulmaktadır.

BİLİYOR MUSUNUZ?

(...)
Çağımızda her geçen gün Osmanlı dönemi ile ilgili yapılan çalışmalar önem kazanmaktadır. Arap harfli Osmanlı Türkçesinin yaklaşık altı yüzyıl boyunca kullanılmış olması, günümüzde akademik birçok neden ve kaygıdan dolayı sık sık dikkatlerin Osmanlı Türkçesine çevrilmesine sebep olmaktadır. Tarihî metinlerden edebî metinlere, çeviri metinlerden telif eserlere kadar farklı alan ve türde Osmanlı Türkçesi ile yazılmış birçok metnin varlığı; Osmanlı'nın tarihî, edebî ve kültürel varlığının günümüze taşınmasının önemine işaret etmektedir. Bu vesileyle Osmanlı Türkçesi, günümüzde özellikle sosyal bilimlerle ilgili birçok akademik çalışmanın temelinde yer almaktadır.
(...)

(Genel ağdan alınmıştır.)

Konu ile ilgili çeşitli bilgilerin verildiği, farklı açıklamaların yapıldığı alanlardır.

YAZIYA DAİR

Arap yazısının en önemli özelliği sağdan sola doğru yazılmasıdır. Harfler yazıda sağdan sola doğru dizilirken kimi harfler kendisinden sonraki harfle bitişmez, yalın biçimini korur. Kimi harfler ise önden ve sondan bitişir ve bunların yalın biçimi değişir; başta, ortada ve sondaki yazılış biçimleri küçük farklarla da olsa birbirinden ayrılır.

Mertol TULUM, *Osmanlı Türkçesine Giriş*

Osmanlı Türkçesi alfabesiyle yazma veya genel olarak yazma eylemiyle ilgili açıklamalar yer alır.

SERGİ

Çevrenizden Osmanlı Türkçesiyle yazılmış eserler bularak bunları okulunuzda sergileyiniz.

25

Osmanlı Türkçesiyle yazılmış eserleri sergilemek amacıyla düzenlenmesi istenilen etkinlikleri içerir.

OSMANLI TÜRKÇESİ

Osmanlı Türkçesi alfabesinin özellikleri şunlardır:

- Alfabede 34 harf vardır.
- Sağdan sola doğru yazılır ve okunur.
- Bazı harfler birden fazla sesle okunur.
- Kur'an alfabesine birkaç harf ilave edilerek oluşturulmuştur.

Aşağıdaki tabloda Osmanlı Türkçesi alfabesinin harfleri, harflerin okunuşu ve ses karşılıkları verilmiştir. Verilen harflerin şekillerini, adlarını ve Türkçede karşıladığı harfleri öğreninceye kadar tekrar çalışması yapınız. Tabloda kırmızı renkle yazılan harfler Kur'an alfabesine Türkçedeki sesleri karşılamak için ilave edilen harflerdir.

ج cim c	ث se s	ت te t	پ pe p	ب be b	ا elif a, e
ر ra r	ذ zel z	د dal d	خ hı h	ح ha h	چ çim ç
ض dad d, z	ص sad s	ش şın ş	س sin s	ژ je j	ز ze z
ق kaf k	ف fe f	غ gayın g, ğ	ع ayın '	ظ zı z	ط tı d, t
ن nun n	م mim m	ل lam l	ڭ nef n	گ gef g, ğ	ك kef k
	ى ye y	لا lamelif la	ه he h	و vav v	

33

Osmanlı Türkçesi okuma kurallarının açıklandığı bölümdür.

İŞ BİRLİĞİ

Aranızda Kur'an alfabesini bilen arkadaşlarınız olabilir. Alfabeyi öğrenirken bu arkadaşlarınızdan yardım alabilirsiniz.

Birlikte çalışmayı ve öğrenmeyi gerektiren etkinlikleri gösterir.

BEŞİNCİ ÜNİTE

5.1. SEÇME OKUMA METİNLERİ

KONUYA HAZIRLIK

1. **Osmanlı Türkçesiyle yazılmış eserleri aslından okuyabilmenin ne gibi faydaları olabilir?**
2. **Yeterli seviyede Osmanlı Türkçesi bilseydiniz hangi alanlarda okuma yapmak isterdiniz?**

OKUMA METNİ-1

"Komşumun Ninnisi" başlıklı aşağıdaki metni okuyunuz.

قومشومڭ نينيسى

باباڭ آرتق گله‌جك نينني،
حسرت چوق سورمه‌یه‌جك.
اوغلم دییه اوپه‌جك اویو!
اوغلم دییه اوپه‌جك اویو!
گوز یاشمز دینه‌جك نينني.

باباڭ باق نه یازییور نينني،
مظفّر نه یاپییور نينني،
اونى بن هیچ گورمدم نينني،
یوره‌جگم یانییور نينني،
باباجغڭ گله‌جك اویو!

اوغلم باق آقشام اولدى نينني،
صولر قارارد‌ى صولدى نينني،
گوزلرم یاشله طولدى نينني،

Okuma metninin başlığı yer alır.
Okunup incelenecek metinlere yönlendirme yapılır.
Okuma ve incelemenin yapılacağı metinlerdir.

DİKKAT!

"Kur'an'dan Ayetler" başlıklı metinde geçen Arapça ve Farsça asıllı kelimelerden bazıları aşağıda verilmiştir. Metinde geçtiği sıraya göre verilen bu kelimeleri metni okurken yazılış ve söylenişlerine dikkat ederek örnekteki gibi işaretleyiniz

misil, belagat, kudret, itimat, musahhar, izan, vahdaniyet, hazım, mevat, halis, ittihaz, vahiy, ilham, ihraç, nebat, ihya, muhtelif, kamer, devir, seyir, menzil, takdir, tayin, felek, giriftar, mahrum, basiret, bais, menfaat, arz, bast, temhit, hüküm, ebeveyn, baliğ, hatırnevaz, nas, tekebbür, mütekebbirane, teslim, nefis, taat, tevazu, iffet, af, mağfiret, mükâfat.

Okuma metinleriyle igili ön çalışma veya ön bilgilendirme yer alır.

BEŞİNCİ ÜNİTE

توحيد صدالرى ايله ايڭله‌سين. ايشته وطن محبّتى انسانه بويله شان ويرر، شرف ويرر. غازى ايدر، شهيد ايدر. الله سزى وطنه، وطنى ده جمله‌مزه باغيشلاسين. ان شاءالله سلامتله گيدرسڭز، سعادتله دونرسڭز.

مجيد أوزى-محمد امين پاشازاده

عارف حكمت

(سبيل الرّشاد درگيسندن)

LÜGATÇE

- ايفا ايتمك (ifa etmek): Bir işi yapma, yerine getirme.
- بارقه (barika): Yıldırımın parıltısı, şimşek.
- پروا (perva): Çekinme, sakınma, korku.
- خون (hun): Kan.
- سطوت (satvet): Karşı konulmaz derecede zorlu, sindirici, boyun eğdirici güç.
- فداى جان (feda-yı can): Bir amaç uğrunda canından vazgeçme.
- كزرگاه (güzergâh): Yolüstü uğranılacak, geçilecek yer.
- لامع (lami): Parlayan, parıldayan.
- مبين (mübin): İyiyi kötüyü, doğruyu yanlışı birbirinden ayırt eden, açıkça ortaya koyan.
- محزون (mahzun): üzgün.
- مقدّس (mukaddes): Her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış, yüce ve kutsal.
- مقدّم (mukaddem): Önde olan, önden giden, ileride bulunan.
- مهابتلى (mehabetli): Büyük, ulu, yüce, gösterişli.
- نام (nam): İsim, ün.
- نائل اولمق (nail olmak): Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.
- هيبت (heybet): Korku ve saygı uyandıran görünüş.
- وقايه (vikaye): Koruma.
- ياد اولونمق (yâd olunmak): Anılmak, hatırlanmak.

Okunup incelenecek metin veya diğer ürünlerin anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla oluşturulan küçük sözlüktür.

HIZLI OKUMA ÇALIŞMASI

"Saban ve Makine" başlıklı metni 3-4 dakikada okuyabilecek kadar çalışınız. Bu çalışmayı seçeceğiniz başka metinler üzerinde de yaparak okuma hızınızı arttırabilirsiniz.

Okumayı geliştirme ve hızlandırma çalışmaları yer alır.

Özkan, M. (2007). Osmanlı türkçesi. *TDV İslam Ansiklopedisi*.

Pakdil, N. (2014). *Anneler ve Kudüsler*. Edebiyat Dergisi.

Pakize, N. (1928). *Kız ve erkek çocuklara kıraat kitabı*. Marifet.

Saba, Z. O. (1947). *Geçen zaman*. Varlık.

Salih Saim. (1307). *Ana baba nasihatleri*. Kasbar.

Selanikli Ethem İsmail. (1305). *Çocuklara mektup numunelerim*. Şirket-i Mürettibiye.

Timurtaş, F. K. (2021). *Osmanlı türkçesine giriş*. Alfa.

Tulum, M. (2009). *Osmanlı türkçesine giriş*. Anadolu Üniversitesi.

Yanık, N. H. (2013). *Kendi kendine osmanlı türkçesi*. Fenomen.

Yazır, M. H. (1972). *Kalem güzeli 1*. Ayyıldız.

Yelten, M. ve Uluçay, M. (2017). *Osmanlı türkçesi*. Der.

Yılmaz, N. (2023). Kur'ân'ın içeriksel açıdan islam hat sanatına etkisi. *BAİD*. 17, 117-137.

Kaynakça yazımında APA 7 yazım kuralları esas alınmıştır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI CEVAP ANAHTARI

GÖRSEL KAYNAKÇASI VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI

172

Karekodun yanında açıklaması verilen elektronik ortamdaki dokümanlara ulaştırır.

BEŞİNCİ ÜNİTE

۲. ....

قرق ياشنده ايكن كنديلرينه پيغمبرلك گلدى. يعنى جبرائيل عليه السّلام وسائطيله جنابِ حقدن جمله‌يى اسلامه دعوت ايچون امر آلدى.

أكْ اوّل اسلام اولان حضرتِ خديجه رضى الله عنهادر. ابو بكر الصدّيق، حضرتِ على دخى او آنده اسلام اولديلر. حضرتِ پيغمبر، أوچ سنه گيزليدن گيزلى‌يه اهالى‌يى دينه دعوت أيله‌دى. بعده آچيقدن آچيغه دعوت ايچون كنديلرينه امرِ الهى گلدى. لكن مكّه اهاليسى كنديلرينى استهزا ايدرلردى. حضرتِ حمزه، حضرتِ عمر گبى بويوك بهادرلر ايمانه گلنجه مشركلرك حدّتى، كينى زياده‌لشدى. بو جهتله اسلام اولان اصحابدن بر قسمى حبش مُلكنه، بر قسمى ده مدينه‌يه گيتديلر.

۳. ....

Görsel 5.4: Kuba Mescidi

مكّه‌ده ابو جهل نامنده بر خائن، مشركلرى باشنه طوپلادى. حضرتِ پيغمبرى ئولديرمه‌يه تشويق ايتدى. آداقلر آدادى. پيغمبريمزك أوينى قوشاتديلر. پيغمبريمز، حضرتِ على‌يى بر گيجه كندى دوشگنده بيراقارق مشركلرك يوزينه بر آووچ طوپراق سرپه‌رك قاپودن چيقديلر. حضرتِ ابوبكرك خانه‌سنه گيدوب اول حضرت ايله برابر مدينه‌يه طوغرى يوروديلر. ابو جهل و آداملرى تعقيب ايتديلر ايسه ده بولامديلر. ايشته پيغمبريمزك مكّه‌دن مدينه‌يه گيتمه‌سنه هجرت نامى ويريلدى. پيغمبريمز قُبا نام محلده بر مسجد بنا ايتدى (Görsel, 5.4). ايلك ياپيلان جامع بودر. بوندن صوڭره مدينه‌يه گيرديلر. ابو ايوب خالد حضرتلرينك خانه‌سنه مسافر اولديلر. اوراده ده بر مسجدِ شريف بنا ايدرك مدينه‌يى اهلِ اسلامك مركزى ايتديلر. ايشته بو زماندن صوڭره اسلاميت توسّع ايتمه‌يه باشلادى.

136

Konu içinde atıf yapılan görselleri tanıtır.

ÜÇÜNCÜ ÜNİTE

3. Aşağıdaki cümleleri okuyunuz.

موم دينه ايشيق ويرمز.

ايشله‌ين دمير ايشيلدار.

چيوى چيوى‌يى سوكر.

چوق بيلن، چوق ياڭيلير.

بز كيمسه‌يه كين طوتمايز.

لافله پينير گميسى يورومز.

دردى ويرن، درمانى ويرر.

كيشى، كنديندن بيلير ايشى.

آت ايزى، ايت ايزينه قاريشير.

آجى پاطليجانى قيراغى چالماز.

بيڭ بيلسه‌ڭ ده بر بيلنه طانيش.

آزله يتينمه‌ين چوغى هيچ بولاماز.

گل ديمك قولاى، گيت ديمك زور.

اوجاق قيويلجيملاندى، قاپى غيجيردادى.

ديزى ديزى اوطه‌لر، بربرينى قووالار (ترن).

بيلگيلى برى، بيلگى‌يى چينده ده بولسه آلير.

آت ئولور، ميدان قالير؛ ييگيت ئولور، شان قالير.

بر سينيده ايكى طاووق، برى صيجاق برى صوغوق (گونش-آى).

58

İşlenen konunun veya okunan metnin içeriğini destekleyici görseldir.

ALTINCI ÜNİTE

HAT SANATI ÖRNEKLERİ

Aşağıda verilen hat sanatı örneklerini inceleyerek soruları cevaplayınız.

a) Eserlerin estetik yönüyle ilgili (çekicilik, derinlik, harflerin dizilişi ve uyumu, renk uyumu, sadelik, zarafet vb.) neler söyleyebilirsiniz?

b) Eserlerde yer verilen sözlerin güzelliğine (derin anlamlılık, düşündürücülük, etkileyicilik, geçerlilik, özlülük vb.) ilişkin görüşlerinizi sözlü olarak belirtiniz.

1

جهان آرا جهان ایچنده دریا ایدر بیلمزلر
اول ماهیلر که دریا ایچره در دریایی بیلمزلر

Mehmet Özçay, "Cihan-ârâ cihan içindedir ârâyı bilmezler / Ol mahiler ki derya içredirler deryayı bilmezler", nesih hattı

LUGATÇE
cihan-ârâ: Dünyayı bezeyen.
derya: Deniz.
mahi: Balık.

2

آخرتده سنی قورتاراجق بر اثرك يوقسه
فانی دنيايه بيراقديغك اثرلرده قيمت ويرمه

Yusuf Bilen, "Ahirette seni kurtaracak bir eserin yoksa fâni dünyaya bıraktığın eserlere de kıymet verme", sülüs hattı

LUGATÇE
ahiret: Öteki dünya, öbür dünya.
fâni: Ölümlü.

164

Osmanlı Türkçesi alfabesinin estetik ürünlerinin incelendiği bölümdür.

ÜÇÜNCÜ ÜNİTE

3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1-5. sorularda verilen yargılardan doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

1. (....) Kelime başında "او" biçimindeki yazılış "o, ö, u, ü" olarak okunabilir.
2. (....) "بسلنمه" kelimesinde he okutucularının kullanılışı tümüyle doğrudur.
3. (....) "Erken" kelimesinin ilk hecesindeki "e" sesi, "he" okutucusu ile gösterilir.
4. (....) "Ölmek" kelimesindeki "ö" sesini yazarken "ئو" biçimindeki yazılış tercih edilir.
5. (....) "Artık" kelimesi, yazımında okutucu "ye" harfinin kullanılmadığı kalıplaşmış kelimelerden biridir.

6-10. sorularda boş bırakılan yerlere aşağıda verilen ifadelerden uygun olanları yazınız.

"o, ö, u, ü" | kapalı | elif | son | he | kalıplaşmış | "ı, i"

6. He okutucusu .... hecelerde kullanılmaz.
7. Okutucu "ye" harfi .... bazı kelimelerde gösterilmez.
8. İsim çekim eklerinin sonundaki "a" sesleri .... okutucusu ile yazılır.
9. Vav okutucusu, kendinden önceki harfi .... seslerinden biriyle okutur.
10. Kelime başındaki "e" sesleri .... harfi üzerine hemze konularak gösterilebilir.

11-19. sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. Okutucu harflerle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

A) Kelime başındaki "a" sesleri "آ" biçiminde gösterilir.
B) Vav okutucusu "o, ö, u, ü" seslerinden birini karşılar.
C) Bazı kelimelerin ilk hecesindeki "e" sesi, ye okutucusuyla gösterilir.
D) Bazı eklerdeki "u, ü" seslerini göstermek için "ye" okutucusu kullanılır.
E) He harfi okutucu olarak kullanıldığında kendinden önceki harfle birleşmez.

12. Aşağıdakilerin hangisinde bütün okutucu harfler yer almaktadır?

A) يشيل يول B) ترافيك پوليسى C) تورکيه طوپراقلرى D) بيلگى صايار أكراى E) آويزه‌جيلر چارشيسى

13. Aşağıdakilerin hangisinde "elif" okutucusu yanlış kullanılmıştır?

A) آرت آرده B) آز صوكره C) آق صاچلى D) داها نەلر E) يان يانا

59

Ünite kazanımlarının edinilip edinilmediğini denetleyici farklı soru tiplerini içeren alandır.

SÖZLÜK

SÖZLÜK

A

akademik: 1. Akademi ile ilgili olan. 2. Bilimsel niteliği olan.
alamet: Bir olayın veya durumun anlaşılmasına yardım eden şey, belirti.
aşina: Bildik, tanıdık olan; daha önceden bilinen (şey).
atfen: Mal ederek, yükleyerek.
ati: Gelecek.
azami: En çok, en üst, en büyük, en yüksek (derece, nicelik).

B

bâtın: 1. İçyüz. 2. Gizli, görünmeyen.
Battalname: Battal Gazi'ye ait kahramanlık hikâyelerinin ihtiva eden menkıbeler mecmuasına Türkler arasında verilen genel ad.
bedia: Yeni ve görülmedik güzel şey.
Beytullah: Allah'ın evi, Kâbe.

C-Ç

camia: Ortak eğilimleri nedeniyle bir araya gelerek birlik oluşturan insan topluluğu.
celis: Birlikte oturan; sohbet arkadaşı, hemdem, refik.
cenkname: Savaş hikâyeleri anlatan kitaplara verilen isim.
cönk: Saz şairlerinin, kendilerinin veya başkalarının şiirlerini derledikleri, uzunlamasına açılan, deri kaplı defter.
cümle: 1. Bütün. 2. Herkes.
çöğür: İri gövdeli, kısa saplı bir tür halk sazı.

D-E

dairevi: 1. Daire ile ilgili. 2. Daire biçiminde olan.
delailü'l-hayrat: Meşhur salavat-ı şerifelerin toplandığı kitap.
divan: Divan edebiyatı şairlerinin şiirlerini topladıkları eser.
ebeveyn: Anne ve baba.
ecdat: Geçmişteki büyükler, atalar.
edip: Edebiyatla uğraşan, edebî eser veren kimse; yazar.
enam: İçinde Enam suresi ile çok okunan bazı Kur'an surelerinin ve duaların bulunduğu kitapçık.
enis: Dost, arkadaş, yâr, hemdem.
evrat: Müslümanlarca belirli zamanlarda okunması âdet olan dualar ve Kur'an ayetleri.

F

fermente etmek: Mayalamak.
figüratif: Dış gerçeği somut biçimde yansıtan, içinde insan, hayvan ve doğa ögeleri bulunan (resim veya heykel).
form: Sanat eserlerinde dış görünüş.

H

Hamzaname: Hz. Hamza'nın menkıbevi hayatı etrafında oluşan halk hikâyelerinin genel adı.
hattat: Hat sanatını kendisine meslek olarak edinen kimse.
hüküm sürmek: Etki, hız vb. sürmek, devam etmek.

İ

ihtiva etmek: İçine almak, içinde bulundurmak, içermek, kapsamak.
indallah: Allah katında.
inşa: Yapı kurma, yapı yapma, kurma.
izah etmek: Açıklamak, ayrıntılı bilgi vermek.

K-L

kaim olmak: Varlığı sürüp gitmek, yerine geçmek.
kat: Kesme, bitirme.
kebair: Büyük şeyler, büyük günahlar.
kemal: Olgunluk.
keyfiyet: Bir şeyin nasıl olduğunu belirten, onu başka şeylerden ayıran özellik; vasıf, nitelik.
koleksiyon: Öğrenme, yarar sağlama veya zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelerin bütünü.
külliye: Belli bir idari, ekonomik, kültürel ve sosyal amaca yönelik çeşitli kuruluşların toplu bir biçimde bulunduğu yer.
kütüb-i semaviye: İndirilmiş mukaddes kitaplar.
lehçe: 1. Bir dilin tarihsel, bölgesel ve siyasal sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan kolu. 2. Konuşma tarzı.

169

Öğrenenlerce anlamının bilinmediği varsayılan kelime ve kelime gruplarının karşılıkları yer alır.

KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

Abasıyanık, S. F. (1956). *Son kuşlar.* Varlık.
Ahmet Rasim (1306). *Küçük tarih-i islam.* Âlem Matbaası.
Ahmet Tevfik ve Ali Rıza. (1339). *Ağaç dikelim.* Matbaa-i Amire.
Aksoyak, İ. H. (2018). *Osmanlı türkçesi okuma kitabı.* Grafiker.
Ali Nazimâ. (1308). *Talim-i benat 2.* Kasbar.
Ali Vahit. (1927). *Asker ilmihali.* Türk Matbaası.
Ali Vahit. (1928). *Terbiye dersleri.* Hakimiyet-i Milliye.
Atlı, H. H. (2015). *Örnek çözümlemelerle osmanlıca edebî metinler ve arşiv belgeleri.* Hayrat.
Bakiler, Y. B. (2001). *Harman.* Türk Edebiyatı Vakfı.
Banarlı, N. S. (2007). *Türkçenin sırları.* Kubbealtı.
Baş, M. Ş. (2021). *Osmanlı türkçesi okuma-yazma kılavuzu.* Okurakademi.
Boşnakların Durûb-ı Emsâli (1956). *Mecmua-i ebuzziya.* Ebuzziya.
Çağbayır, Y. (2017). Ötüken osmanlı türkçesi sözlüğü. Ötüken.
Çamlıbel, F. N. (1928). *Yeni güzel yazılar.* Şevket, S. (Haz.). Hilal.
Derman, U. (1997). Hat. *TDV İslâm Ansiklopedisi.*
Develi, H. (2022). Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1-2. Kesit.
Ergin, M. (1986). *Türk dil bilgisi.* Boğaziçi.
Erkurt, T. (2022). Yavuz kartallıoğlu ile osmanlı türkçesi ve yabancılara türkçe öğretimi üzerine. *Türk Dili.* 849, 16-27.
Ersoy, M. A. (2005). *Safahat.* Düzdağ, E. (Haz.). İz.
Eryüksel, A. ve Beyhan, M. A. (2016). *Osmanlı türkçesi dilbilgisi, metinler ve belgeler.* Demavend.
Fatih sultan mehmed'e nasihatler. (1976). Uçman, A. (Haz.). Kervan.
Günalan, R. Ve Candemir, M. (2014). *Yeni metod osmanlı türkçesi.* Kayıhan.
Güneş, F. (2017). Bitişik Eğik ve Dik Temel Yazı Savaşları. *Sınırsız eğitim ve araştırma dergisi,* 2 (3) 1-20.
Heyet. (2012). *Kur'an-ı kerim ve muhtasar meali.* Hayrat.
Hıfzi. (1275). *Durûb-ı Emsâl.* Basmacı.
İbrahim, H. E. (1997). *Divan.* Külekçi, N. ve Karabey, T. (Haz.). Atatürk Üniversitesi.
İhsan Şerif. (1334). *Çocuklara tarih dersleri.* Kanaat.
İlhan, A. (1998). *Arapça yetmez-ulusal kültür savaşı.* Bilgi.
İzmirli İsmail Hakkı. (1927). *Meâni-i kur'an.* Millî Matbaa.
Kalfa, M. (2000). *Noktalama işaretlerinin türkçenin öğretimindeki yeri ve önemi.* (Yayınlanmamış Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
Kanar, M. (2016). *Osmanlı türkçesine giriş.* Say.
Kaplan, M. (1983). *Kültür ve dil.* Dergâh.
Kısakürek, N. F. (2004). *Çile.* Büyük Doğu.
Köprülüzade M. F. (1928). *Yeni güzel yazılar 1.* Şevket, S. (Haz.). Hilal.
Külekci, N. (2015). *Osmanlı türkçesi.* Sahhaflar.

171

Ders kitabının hazırlanmasında yararlanılan eserlere ait kaynakça bilgileri yer alır.